

ZE ZJAWISK WSPÓŁCZESNEGO
JĘZYKA CZESKIEGO

Marie HÁDKOVÁ

Ustí nad Labem

Je sexy trendy?

V současné, zejména bulvárně mediální komunikaci ano, srov. známý „sexy mozek” Jiřího Paroubka (osobně opravdu nevím, co si pod tím představit) nebo „sexy ďáblík pro mladé”, jak zní nadpisek pro projektovaný škodoväcký vůz, jenž je „opravdu sexy a pořádně naboural konzervativní škodoväcké tvary” („Blesk” 2011, 6.11.), též jinde automobil Picanto „láká sexy křivkami”.

Trendy, tj. aktuálně módní, odpovídající momentálním trendům, je kde co. Například „je nakupování biopotravin trendy, nebo má skutečně něco do sebe?” ptá se reklamní magazín „ČD pro Vás” z 3.11.2001 a tamtéž čteme „trendy alternativa pro efektivnější výdej energie – nordic walking.”

Podobně honosně trendy je i slůvko *profi*. Z četných dokladů v korpusu jazyka českého (SYN 2000) namátkou vybíráme:

[...] mezi další novinky patří i akumulátorový profi šroubovák, rocková skupina hledá bubeníka s profi přístupem, odstup od postavy je profi hraní na poučený amatérismus.

Pokud bychom hledali opozita k *profi*, tak je to v oblasti materiální „hobby”, v oblasti umění viz výše uvedený příklad *amatérismus*, případně *laicismus*.

Jak se k tomuto trendu, přílivu slůvek *sexy*, *trendy*, *profi* apod., postavit z pozice ochránce jazykové kultury? Nepochybně totiž mohou část uživatelů českého jazyka iritovat, zejména pokud jde o frekvenci jejich užívání a bezbřehost použití, případně i cizost.

Vyjděme z premisy, že se jen zřídka v daném jazyce ujme něco, co nemá oporu v jeho systému, v již zavedeném úzu. Můžeme si stěžovat na nekorektnost, nehezčnost a mlhavost z angličtiny pronikající vazby „to je o tom, to je o něčem jiném”, když v samé češtině máme „pohádku o Červené karkulce”. Můžeme kritizovat v poslední době hojně „jsem za to rád” (zaslechla jsem dokonce i „jsem za to spokojen”) místo „jsem tomu rád”, když se nabízí vysvětlení kontaminací s „jsem za to vděčen”, případně shodným vyjádřením vedlejší větou „jsem vděčen, rád, že...”. Připomeňme, že již byl vzdán boj s původně germanismem „jedná se o...” místo „jde o...” (ve *Slov-*

níku spisovného jazyka českého, 1989, ještě s poznámkou „méně správně”, ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, 1994, již bez tohoto dehonestujícího poznamenání). Také ruštinou podporované *kniha Čapka* místo tvarově obtížnějšího *Čapkova kniha* má oporu v češtině existujícím genitivu přivlastňovacím.

Kde tedy hledat motivaci a opodstatnění slůvek *trendy*, *sexy*, *profi*, slůvek nesporně v dnešní době žádoucně urychlujících a zjednodušujících formulování textu, komunikaci? Ovšem již delší dobu je běžné podobného typu (tj. od původu přívlastkové, poklesávající v téměř předponové) *maxi*, *mini*, např. *maxiplášť*, *minisukně*. Opět si povšimněme, že v *Slovníku spisovného jazyka českého* (1989) tyto lexikální jednotky zachyceny nejsou, zatímco v *Slovníku spisovné češtiny* (1994) ano. A již dlouho, a to velmi dlouho, funguje v české slovní zásobě – opět převzatý – for-mant *archi-*, resp. *arci-*. V *Slovníku spisovného jazyka českého* jsou uvedeny příklady (s vyhybavým určením, že jde o první část složenin): *arcibáseň*, *arcinepřítel*, *arcibídák* apod. s významem ‘zesílení či stupňování druhé části složeniny’ a např. *arcibiskup*, *arciděbel* ve smyslu vyššího stupně hodnosti. Takto lze chápat i *archanděla*, *archidiákona*, *archipresbytera* – zkomoleninou posledně uvedeného slova je vlastní jméno jednoho mého známého na Slovensku, jmenuje se Arcipiter. Etymologicky jde o řecké *archi-*, *archos* ‘první, vedoucí’ ve středověké latinské výslovnosti *arci*, jak vykládá např. *Etymologický slovník jazyka českého* Holuba a Kopečného z r. 1952. A podle modelu „to je trendy, sexy, profi” si dovedu představit i „to je arci”.

Možná jsme si již zvykli na „to je o něčem”, nebo tento obrat přestává být trendy, snad opadne i obliba vazby „jsem za to rád” a ustoupí i přemíra *sexy*, *profi*, *trendy*. Nicméně tyto vyjadřovací prostředky jsou uzuální, mají své opodstatnění, jsou registrovány a jako takové postupně nacházejí své místo v jazykovém povědomí a posléze i v jazykových příručkách, ať se nám to líbí, nebo ne.